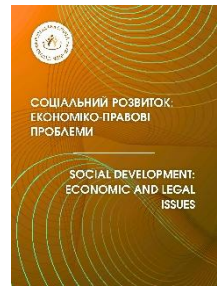

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Реформа податкової системи як ключовий чинник зменшення рівня тіньової економіки

Євген Ю. Озюменко 1*

¹ Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» (Україна). Аспірант денної форми навчання відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, адвокат.

* Автор-кореспондент, e-mail: sovetsnik2008s@gmail.com

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідниця

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.9.19](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.19)

Авторське право

© 2025 автора

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

Наукова стаття присвячена дослідженню ролі податкової системи як ключового чинника зменшення рівня тіньової економіки в Україні. В роботі розкрито сутність сучасних трансформацій податкової політики, спрямовані на підвищення прозорості, справедливості та ефективності системи оподаткування. В 2025 році, в умовах воєнного стану це особливо актуально, оскільки всі ресурси країни мають спрямовуватися на її зміцнення, відновлення та захист. Мета дослідження полягає у визначенні напрямів удосконалення податкової системи України із врахуванням викликів воєнного часу, євроінтеграційних процесів та впровадженням цифровізації у сферу оподаткування. Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні кількісних та якісних методів аналізу. Визначений підхід сприяє комплексній оцінці взаємозв'язку між податковими реформами та рівнем тінізації економіки, виявленням чинників, які перешкоджають легалізації господарської діяльності, а також визначенні напрямків підвищення ефективності податкової системи як інструменту детінізації економічних процесів. Отримані результати свідчать, що реформування податкової системи має ґрунтуватися на трьох основних принципах: цифровізації процесів оподаткування, справедливому розподілі податкового навантаження і підвищенні рівня податкової культури платників податків. У висновках зазначено, що успішність реформи значною мірою залежить від підвищення рівня податкової культури та правової свідомості суспільства, ефективності впровадження податкових важелів, цифровізації податкових процесів, а також від забезпечення прозорості контролю та справедливого розподілу податкового навантаження між усіма учасниками економічних відносин. Подальший розвиток податкової політики має включати спрощення процедур, зниження бюрократичного навантаження на бізнес та забезпечення рівних умов оподаткування. Очікується, що впровадження комплексної цифрової моделі податкової системи сприятиме прозорості фінансових потоків, детінізації економіки та формуванню стабільної і конкурентоспроможної економічної системи, що забезпечить сталий розвиток країни та наблизить інтеграцію України до європейського економічного простору.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

податкова реформа, детінізація, цифровізація, економічна політика.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Tax System Reform as a Key Factor in Reducing the Level of the Shadow Economy

Yevhen Oziumenko ¹ *

¹ State Institution "V. K. Mamutov Institute of Economic and Legal Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine" (Ukraine). Postgraduate Student, Department of Economic and Legal Studies of Economic Security Problems, Lawyer.

* **Corresponding Author**, e-mail: sovetsnik2008s@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.9.19](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.19)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The scientific article is devoted to the study of the role of the tax system as a key factor in reducing the level of the shadow economy in Ukraine. The work reveals the essence of modern transformations of tax policy aimed at increasing the transparency, fairness and efficiency of the taxation system. In 2025, in conditions of martial law, this is especially relevant, since all the country's resources must be directed to its strengthening, restoration and protection. The purpose of the study is to identify areas for improving the tax system of Ukraine, taking into account the challenges of wartime, European integration processes and the introduction of digitalization in the field of taxation. The methodological basis of the study is based on a combination of quantitative and qualitative methods of analysis. The specified approach contributes to a comprehensive assessment of the relationship between tax reforms and the level of shadowing of the economy, identifying factors that impede the legalization of economic activity, as well as identifying areas for increasing the efficiency of the tax system as a tool for de-shadowing economic processes. The results obtained indicate that the reform of the tax system should be based on three main principles: digitalization of taxation processes, fair distribution of the tax burden and increasing the level of tax culture of taxpayers. The conclusions indicate that the success of the reform largely depends on increasing the level of tax culture and legal awareness of society, the effectiveness of the implementation of tax levers, digitalization of tax processes, as well as ensuring transparency of control and fair distribution of the tax burden among all participants in economic relations. Further development of tax policy should include simplifying procedures, reducing the bureaucratic burden on business and ensuring equal taxation conditions. It is expected that the implementation of a comprehensive digital model of the tax system will contribute to the transparency of financial flows, de-shadowing of the economy and the formation of a stable and competitive economic system, which will ensure the sustainable development of the country and bring Ukraine closer to integration into the European economic.

KEYWORDS

tax reform, de-shadowing, digitalization, economic policy.

1. Вступ

Реформування податкової системи – це процес, який в Україні триває впродовж всього періоду її незалежності, залишаючись одним із найважливіших напрямів економічної політики держави. Спроби вдосконалення податкового законодавства, система оподаткування та низка інших профільних завдань все ще потребують глибоких структурних змін, оскільки від їх ефективного вирішення залежить прозорість держави, її стабільність та безпека. Основою реформування податкової системи є створення сприятливих умов для розвитку господарської діяльності, а також залучення інвестицій та зниження рівня тінізації економіки.

Тіньова економіка залишається вагомим проблемою, яка негативно впливає на фінансову стабільність держави, зменшуючи надходження до бюджету та знижуючи рівень інвестиційної привабливості. Серед низки важливих чинників, які стимулюють тінізацію, саме недосконалість податкової системи – надмірне податкове навантаження, труднощі, пов'язані із належним адмініструванням, часті зміни законодавства та низький рівень довіри до органів контролю потребує першочергового реформування.

Попри тривалу російсько-українську війну та складні економічні умови, держава не може відкладати боротьбу з тінізацією економіки, оскільки саме реформування податкової системи є одним із ключових інструментів стабілізації фінансової системи та зміцнення економічної стійкості. З огляду на це, питання удосконалення податкової політики та зменшення рівня тіньової економіки набуває особливої актуальності в сучасних умовах, оскільки від ефективності цих процесів залежить відновлення та подальший розвиток національної економіки.

2. Огляд літературних джерел

Питання реформування податкової системи як ключового чинника зменшення рівня тіньової економіки в Україні активно досліджується у вітчизняній науковій літературі. Вчені М. І. Виклюк та А. М. Салмін [12] досліджували правові аспекти податкового регулювання в Україні, його зміст та доцільність. Значний внесок у цю тему зробили також І. Б. Висоцька, О. В. Нагірна та С. С. Папірник [13], які здійснюють аналіз податкового регулювання, як інструменту протидії тіньовій економіці, наголошуючи на важливості збалансованого податкового навантаження та підвищення ефективності податкового контролю. Науковці Г. В. Грищук та С. О. Чепіль [1] детально висвітлюють роль податкового контролю у виявленні ухилення від сплати податків та зменшенні обсягів тіньового сектору, підкреслюючи значення сучасних аналітичних платформ та цифрових інструментів. Дослідниця К. О. Зерницька [14] розглядає перспективи цифровізації податкової системи, наголошуючи на інтеграції електронних сервісів для платників податків та підвищенні прозорості адміністрування, а П. В. Коломієць [2] зосереджує увагу на правових аспектах податкової безпеки та шляхах нейтралізації ризиків ухилення від оподаткування. Окрім наукових досліджень, експертні матеріали [4; 10; 11] висвітлюють практичні зміни податкового контролю та цифрові інструменти, які впроваджуються у 2025 році, підкреслюючи необхідність підвищення правової свідомості громадян та прозорості податкової системи.

Попри значну кількість публікацій, відчувається потреба у систематизованих дослідженнях, що комплексно оцінюють вплив податкових реформ на зменшення тіньової економіки та перспективи цифровізації податкової сфери, а також прогнози на 2025 рік в обраній сфері. У зв'язку з цим матеріали з різних джерел були проаналізовані та інтегровані для висвітлення сучасного стану податкової реформи в Україні та зменшення рівня тінізації економіки.

3. Постановка завдання

Мета цього дослідження полягає у з'ясуванні ролі та значення реформи податкової системи як ключового чинника зменшення рівня тіньової економіки, визначенні основних напрямів удосконалення податкової політики України з метою підвищення її прозорості, забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження, зміцнення довіри між державою та

платниками податків, створення сприятливих умов для легального ведення бізнесу. Виходячи із поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: розкрити економічну сутність та причини виникнення тіньової економіки; провести аналіз впливу податкової системи на рівень тінізації економіки в Україні; оцінити результати здійснених податкових реформ в контексті зменшення тіньового сектору; запропонувати шляхи вдосконалення податкової політики для підвищення її ефективності та прозорості.

4. Методи та матеріали

Методологія дослідження реформи податкової системи як ключового чинника зменшення рівня тіньової економіки ґрунтується на поєднанні кількісних та якісних методів аналізу. У межах кількісного підходу вбачається аналіз статистичних даних щодо обсягів тіньової економіки, рівня податкових надходжень, структури податкових платежів та показників ефективності податкового адміністрування. Якісний аналіз охоплює вивчення наукових публікацій, аналітичних звітів Міністерства фінансів України, Державної податкової служби, міжнародних фінансових інституцій, а також експертних оцінок фахівців у сфері податкової політики. Визначений підхід дозволяє комплексно оцінити взаємозв'язок між податковими реформами та рівнем тінізації економіки, виявити чинники, які перешкоджають легалізації господарської діяльності, визначити напрями підвищення ефективності податкової системи як інструменту детінізації економічних процесів.

5. Результати та обговорення

Важливим завданням для України в умовах сьогодення є проведення податкової реформи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зменшення її тіні та збільшення реальних доходів населення. Воєнна ситуація в державі та одночасне посилення процесу євроінтеграції потребують проведення податкової реформи як основи стабільного розвитку країни. Реалізація економічної політики з метою забезпечення функціонування внутрішніх можливостей країни та підтримки міжнародних союзників передбачає формування ефективної, прозорої та справедливої податкової системи, здатної забезпечити стабільність бюджетних надходжень, стимулювати розвиток інновацій, а також створити умови для поступового відновлення економіки [6].

Група вчених І. Б. Висоцька, О. В. Нагірна та С. С. Папірник наголошують на тому, що ключовими напрямками протидії тіньовій економіці є заходи, спрямовані на подолання ухилення від сплати податків, боротьбу з нелегальною діяльністю, відмиванням коштів, «використанням» законодавства в неправомірних цілях, контрабандою, виплатою заробітної плати в конвертах, корупцією [13]. Як правило, ці явища мають системний характер, а тому й боротьба з ними повинна здійснюватися комплексно, із врахуванням всіх необхідних елементів впливу.

За роки незалежності в Україні сформувалася чітка ситуація, за якої ухилення від сплати податків стало поширеним явищем серед платників. Склалося стійке коло фізичних та юридичних осіб, які свідомо уникають виконання своїх податкових обов'язків, ти самим негативно впливаючи на ріст тіньової економіки. Результативна боротьба з ухиленням від оподаткування має забезпечувати своєчасне й повне виявлення таких випадків, оскільки визначити реальні масштаби податкової злочинності досить складно, зважаючи на її прихований характер та через невідповідність статистичних даних в різний період, що зумовлено частими змінами податкового законодавства. Разом з цим дослідники вказують, що тіньовий сектор економіки становить одну із головних перешкод на шляху до підвищення конкурентоспроможності держави, покращення соціальних стандартів життя населення й забезпечення належного фінансування оборони та успішне повоєнне відновлення. Глибока криміналізація економічних процесів, ріст корупції у державному секторі, недостатній рівень податкової і правової свідомості науковці також включають до чинників розвитку тіньової економіки [13, с. 15].

Впровадження ефективної фіскальної політики для України є одним із шляхів виходу економіки із тіні. Спрощення податкової системи та зниження податкового навантаження на

малий та середній бізнес сприятиме підвищенню прозорості економіки та стимулюванню її активності. В рамках цього вчені визначають низку елементів стратегії податкової політики держави у боротьбі з тіньовою економікою:

1. Спрощення податкової системи є ключовим кроком, що впливає на формування ефективної та прозорої фіскальної політики. Бюрократичні процедури у сфері оподаткування часто призводять до ухилення від сплати податків, тим самим формуючи основу для розвитку тіньової економіки. В рамках цього, зменшення кількості податків і спрощення процедур їх призначення дозволить знизити витрати бізнесу й підвищити довіру до державних інститутів. Важливим напрямом удосконалення є й впровадження сучасних цифрових технологій – електронної звітності, онлайн-сервісів та систем моніторингу, оскільки такі інструменти сприяють підвищенню прозорості податкових процесів, мінімізують корупційні ризики та сприяють ефективній боротьбі з тіньовою економікою.

2. Використання сучасних цифрових технологій відкриває можливості для ефективного моніторингу та збору податків, підвищує прозорість і зменшує корупційні ризики. Електронні системи звітності сприяють подачі декларацій онлайн, спрощуючи взаємодію з контролюючими органами. Аналітичні платформи на основі технологій Big Data та штучного інтелекту дозволяють автоматично фіксувати порушення та прогнозувати ризики ухилення від оподаткування. Разом з цим, застосування технологій блокчейн забезпечить надійність і незмінність фінансових записів, тим самим мінімізуючи можливості для приховування чи інших шахрайських дій.

3. Прозорість та відкритість діяльності податкових органів є чинниками, що сприяють зміцненню довіри громадян та бізнесу до системи оподаткування. Платники податків мають впевнитися, що податкові правила є справедливими, а контролюючі органи працюють чесно та неупереджено. Важливим інструментом забезпечення прозорості є й оприлюднення даних про податкові надходження та державні витрати, які дають змогу суспільству контролювати використання бюджетних коштів, знижуючи ризик корупції. Податкові органи мають регулярно звітувати про результати перевірок, накладені санкції та ефективність своєї роботи. Для цього мають бути створені зручні канали зворотного зв'язку з громадянами – електронні платформи, гарячі лінії чи публічні зустрічі. Окрім того, впровадження чітких процедур податкових перевірок сприятиме дотриманню прав платників податків та мінімізує ризики неправомірних дій зі сторони контролюючих органів [15, с. 59].

Рівень тіньової економіки в Україні до повномасштабного вторгнення в уряді оцінювали на рівні 30 %. У 2024 році в «тіні» перебувало 40% економіки держави. В деяких секторах цей показник становив 60–70 % [11].

Міжнародні аналітики компанії Visual Capitalist опублікували глобальне дослідження, присвячене оцінці масштабів тіньової економіки у різних країнах світу. Робота спирається на дані звіту Ernst & Young “Global Shadow Economy Report 2025” і засвідчує, що в окремих державах частка нелегального сектору перевищує половину від їхнього валового внутрішнього продукту. За результатами дослідження Україна посіла середні позиції, маючи рівень тіньової економіки на рівні 19,3 % ВВП. Це означає, що майже п'ята частина економічної діяльності країни відбувається поза межами офіційного обліку та системи оподаткування. Варто зазначити, що поточний показник тіньової економіки України – 19,3 % ВВП – свідчить про позитивну динаміку порівняно з довоєнним періодом, коли цей рівень оцінювався приблизно у 30 % ВВП. Фахівці пояснюють таке зниження активною цифровізацією окремих галузей, зокрема складської логістики, поштових і кур'єрських послуг. Згідно з даними Інституту економічних досліджень, у першому кварталі 2025 року реальний ВВП України зріс на 1,1 % у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. Найвищі темпи зростання зафіксовано у березні – 1,3 %, тоді як у січні приріст становив 1,2 %, а у лютому дещо знизився до 0,7 % [10].

Детінізації української економіки охоплює значно ширше коло сфер, ніж ринки алкогольної, тютюнової продукції чи грального бізнесу. За оцінками аналітичного центру «CASE Україна» спільно з Економічною експертною платформою, обсяги тіньових фінансових потоків залишаються значними майже в усіх секторах господарської діяльності. Зокрема, через неврахований імпорт та контрабандні операції щорічно проходить від 380 до 540 млрд грн, тоді як сума виплат заробітних плат «у конвертах» становить близько 230–460 млрд грн.

Крім того, оборот конвертаційних центрів оцінюється приблизно у 310 млрд грн, а податкові махінації типу «скруток» призводять до втрат бюджету на рівні приблизно 100 млрд грн щороку. У контрафактному виробництві та нелегальній торгівлі, включно з «сірим» сегментом ринку підакцизних товарів, обертається близько 120 млрд грн, тоді як в офшорах та низькоподаткових юрисдикціях акумулюється ще 50–60 млрд грн.

Такі дані свідчать про те, що детінізаційний потенціал України є значним і багатовимірним, охоплюючи не лише класичні сфери нелегальної діяльності, але й системні фінансові механізми ухилення від оподаткування та виведення капіталу. Це, у свою чергу, формує підґрунтя для розроблення комплексної державної стратегії детінізації, яка має поєднувати посилення фінансового контролю, цифровізацію операцій і стимулювання добровільної легалізації бізнесу [3].

На думку вчених Г. В. Грищук та С. О. Чепіль, серед основних причин існування тіньової економіки варто назвати низький рівень доходів значної частини населення, недосконалість державного регулювання підприємницької діяльності, недовіра до органів влади, корупція, надмірне податкове навантаження [1]. Як наслідок, щороку держава втрачає значні обсяги бюджетних надходжень, а відтак, обмежує фінансові можливості сфери освіти, охорони здоров'я, розвитку інфраструктури та інших не менш важливих соціально-економічних напрямів. Зважаючи на це, одним із ефективних інструментів протидії тіньовій економіці науковці зазначають податковий контроль – невід'ємний елемент податкової системи будь-якої держави, що визначає рівень реалізації бюджетних надходжень та ступінь дотримання податкового законодавства платниками податків. Податковий контроль здійснюється контролюючими органами, до яких належать податкові та митні органи. Наразі система податкового контролю в Україні перебуває у незадовільному стані, потребуючи негайного реформування. Недосконале та нестабільне податкове законодавство містить прогалини та суперечності, завдаючи труднощі як самим платникам податків так і контролюючим органам в процесі здійснення контролю.

В Україні податкові перевірки були тимчасово призупинені більш ніж на рік – з 24 лютого 2022 до 1 серпня 2023. Такий підхід дав змогу бізнесу зосередитися на стабілізації своєї діяльності в умовах воєнного стану без додаткового тиску зі сторони контролюючих органів. Важливо зазначити, що такий захід мав як позитивні, так і негативні наслідки (рис. 1).

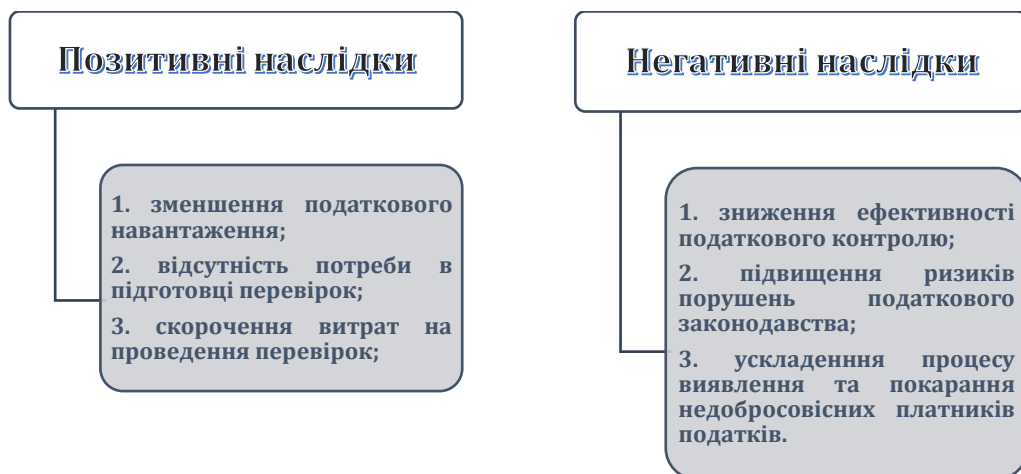

Рис. 1. Наслідки мораторію на податкові перевірки в Україні упродовж 24.02.2022–01.08.2023

Джерело: [1].

У 2024 році в планах Державної податкової служби визначено прогресивну програму проведення планових податкових перевірок суб'єктів господарювання. На цей рік передбачено здійснити 3242 податкові перевірки. Значна увага податкових органів у планових перевірках зосереджена на юридичних особах, фінансових установах, постійних представництвах і представництвах нерезидентів – 2172 компанії. Контролюючі органи перевірятимуть правильність нарахування та сплату податків і зборів зазначеними суб'єктами. Окремим напрямком перевірок є контроль за підприємствами у сфері здійснення коректності обчислень, повноти утримання та своєчасної сплати податків із доходів працівників, а це 156 компаній.

Разом з цим, малий та середній бізнес також перебуватиме під моніторингом, оскільки в планах Державної податкової служби зазначено перевірити діяльність 914 фізичних осіб-підприємців впродовж року. Загалом, в період воєнного стану призупинення податкових перевірок стало вимушеним та обґрунтованим кроком, яке сприяло забезпеченню стабільності та безперервності роботи вітчизняної економіки. Їх поступове відновлення в найближчому майбутньому стане необхідним етапом на шляху до економічного відновлення держави. З метою зменшення можливих негативних наслідків цього процесу, платникам податків необхідно суворо дотримуватися вимог податкового законодавства, вести прозорий облік та своєчасно подавати звітність [1, с. 102].

У 2025 році Уряд активно продовжує працювати над впровадженням нової податкової системи. Визначені реформи, передбачені Національною стратегією доходів до 2030 року спрямовані на зменшення тіньової економіки та зміцнення державного бюджету. Разом з тим, основні зміни передбачають обов'язкове запровадження реєстраторів розрахункових операцій для всіх суб'єктів господарської діяльності, перехід до більш прозорої системи оподаткування бізнесу та посилений контроль за доходами, отриманими через цифрові платформи. В рамках стратегії передбачається, що податкові органи матимуть розширений доступ до банківських даних громадян з метою виявлення прихованих прибутків. Фахівці в галузі зазначають, що впровадження нової системи спричинить неоднозначну реакцію серед суспільства: з одного боку зміни призведуть до підвищення прозорості та справедливості фінансової політики, а з іншого, посилення контролю та додаткових комісій може призвести до додаткового фінансового навантаження на громадян та підприємців [8].

На думку К. О. Зерницької, одним із головних напрямів реформування податкової системи є її цифровізація, зокрема впровадження електронних сервісів для платників податків. Цифрові платформи, як наприклад електронний кабінет платника податків на порталі «Дія», спрощують подання звітності, оплату податків та отримання необхідних документів, зменшуючи часові витрати та знижуючи корупційні ризики. Разом з цим, цифровізація супроводжується викликами, пов'язаними із низьким рівнем цифрової грамотності серед підприємців, загрозою кібербезпеці та необхідністю оновлення законодавства відповідно до вимог цифрової економіки. В рамках цього, адаптація нормативно-правової бази до нових технологічних реалій стане важливою умовою ефективного функціонування податкової системи України. Очікується, що майбутні впровадження технологій штучного інтелекту, блокчейну та автоматизованого аналізу даних сприятиме підвищенню ефективності контролю за податковими надходженнями і допоможуть вчасно виявляти схеми ухилення від сплати податків, гарантувати достовірність і незмінність податкових даних, сприяти підвищенню прозорості фінансових процесів [14, с. 57].

На думку вченого М. Й. Полякова, податкова політика держави має бути гнучкою і здатною швидко адаптуватися до змін, оскільки уряд змушений постійно шукати баланс між виконанням фіскальних завдань і стимулюванням економічного розвитку. В умовах війни пріоритетним завданням є забезпечення фінансових ресурсів для потреб національної безпеки та оборони, пріоритетом якої визначено фіскальну функцію держави. Світовий досвід показує, що в умовах війни уряд зазвичай підвищує податкові ставки та розширює базу оподаткування, відкладаючи питання стимулювання економічного зростання на другий план. В рамках цього найчастіше збільшуються ставки мит, акцизів, податку на доходи та корпоративний податок, проте останні мають стримувальний вплив на економічне зростання [6, с. 339].

Науковці М. І. Виклюк та А. М. Саламін наголошують, що держава на основі нормативно-правового забезпечення гарантує стабільність основних принципів оподаткування, в той час як механізми та правила їх дії фіксуються у Податковому кодексі України, яким визначаються правові засади податкового регулювання в Україні. Як наслідок в ПКУ чітко прослідковується регулююча функція, яка лежить в основі податкової політики держави. В класичному розумінні ПКУ розглядається як документ, покликаний забезпечити оптимальний баланс між фіскальною функцією, що гарантує фінансову стабільність держави, та регулюючою, спрямованою на зменшення масштабів тіньової економіки [12, с. 3].

Відповідно до Програми USAID RANG, ефективна боротьба з тіньовою економікою передбачає комплексний підхід, який охоплює такі напрями: зменшення податкового навантаження, удосконалення механізму відшкодування ПДВ, забезпечення відкритості державних і місцевих закупівель через публічні торги, а також чітке розмежування функцій

держави та бізнесу. Серед ключових завдань також визначаються: реформування судової та правоохоронної систем, створення національної програми протидії організованій злочинності, розвиток електронного урядування, популяризація безготівкових розрахунків, підвищення прозорості діяльності фінансових регуляторів, удосконалення механізмів повернення незаконно виведених коштів за кордон і запровадження податку на виведений капітал [9, с. 169].

Безперечно, реформування податкового законодавства сприятиме витісненню тіншової економіки. У 2025 році цей процес набув особливої ваги, оскільки в умовах воєнного стану необхідність забезпечення бюджету лише зростає. Держава продовжує впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на підвищення прозорості податкової системи, впроваджувати справедливі умови оподаткування, використовувати цифровізацію, як один із елементів модернізації фіскальної політики. В рамках цифровізації автоматизуються процеси обліку, контролю та адміністрування податків, при цьому людський фактор мінімізується, а корупційні ризики знижуються. Впровадження електронних сервісів сприятиме спрощенню взаємодії бізнесу та податкових органів, забезпечуючи прозорість усіх фінансових операцій. Завдяки масштабній цифровій трансформації система оподаткування поступово стає прозорішою та доступнішою для платників. Важливим кроком цього процесу є розширення можливостей у застосунку «Дія», який нині вміщує в собі низку податкових сервісів, зокрема:

- подання податкових декларацій;
- перевірка наявності податкових боргів;
- сплата податків онлайн;
- відслідковування історії платежів та нарахувань;
- отримання довідок та витягів;
- оформлення податкових знижок, пільг або повернення коштів.

Платформа «Дія» нині перетворилася в так званого «фіскального асистента», який забезпечує зручність та швидкість для платників податків, підвищуючи при цьому рівень прозорості й підзвітності фінансових процесів [4].

Визначення ключових аспектів податкової реформи 2025 року містить низку необхідних елементів, спрямованих на підвищення прозорості податкової системи та ефективності контролю (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові аспекти податкової реформи 2025 року

Реформа	Очікувані зміни у 2025	Вплив на ФОП	Рекомендації
Військовий збір	Обов'язковий для всіх ФОП; 1,5% доходу.	Підвищення податкового навантаження; Необхідність точного обліку.	Ввести облік доходів на витрати; Своєчасно подати звітність.
ЄСВ	Повернення обов'язкової сплати; 22% від мінімальної заробітної плати.	Зростання фінансових зобов'язань для ФОП.	Розраховувати та сплачувати ЄСВ своєчасно; Використовувати пільги для постраждалих територій.
Податкові перевірки	Відновлення після зупинення.	Потреба в дотриманні законодавства та документальному підтвердженні всіх операцій.	Підготувати документацію, підготувати доходи та витрати, дотримуватися строків звітності.
Звітність щодо працівників	Здійснення контролю правильності укладання трудових договорів, зарплат, ПДФО, ЄВС, військового збору.	Увага до правильності обліку зарплат та податків з фонду оплати праці.	Оновити записи та документи, перевірити правильність нарахування та сплати податків.
Дотримання лімітів доходів	Контроль лімітів для 1-3 груп спрощеної системи (до 1 млн грн для 1 та 2 груп).	Ризик втрати статусу платника єдиного податку при перевищенні.	Регулярно контролювати доходи, аби ті не перевищували встановлені ліміти.
Загальні зміни	Нові правила сплати податків, підвищена прозорість та контроль.	Нові виклики для ФОП.	Адаптуватися до змін, слідкувати за змінами законодавства, впроваджувати електронний облік і звітність.

Джерело: Систематизовано автором.

На думку вченого П. В. Коломійця, наразі, актуальним завданням залишається підвищення рівня податкової грамотності, а також виховання та податкова освіта громадян, скільки ці

аспекти є основою податкової безпеки держави. В умовах сьогодення важливо зосередити увагу не лише на формуванні податкової культури серед платників податків та працівників правоохоронних органів, але й серед осіб, які мають право законодавчої ініціативи. Це сприятиме забезпеченню комплексного розуміння податкової політики на всіх рівнях [2, с. 233].

Директор Консалтингової групи «А-95» Сергій Куюн вже відзначив позитивну динаміку у зменшенні тінізації економіки. За його словами, податкові надходження від діяльності автозаправних мереж протягом двох років зросли приблизно на 70 %. Експерт наголосив, що цього результату вдалося досягти завдяки застосуванню «м'яких» методів впливу, таких як авансові платежі з податку на прибуток та публічне розкриття даних. Він підкреслив, що оприлюднення інформації та аналітичних графіків допомагає правоохоронним органам зосереджувати увагу на виявленні підозрілих суб'єктів господарювання. За даними досліджень Економічної експертної платформи, у 2024 році бюджетні втрати від тіньового обігу підакцизних товарів – алкоголю, пального та тютюнових виробів – становили близько 35–39 млрд грн, що на 20 % менше, ніж у попередньому періоді. Експерти також відзначили позитивні тенденції зростання заробітних плат і збільшення обсягів сплачених податків майже в усіх досліджуваних секторах економіки. Водночас, попри певний прогрес у процесах детінізації, проблема тіньової економіки залишається гострою, особливо в умовах воєнного стану та потреби у додаткових бюджетних ресурсах для фінансування Збройних Сил України [4].

На основі опрацьованого матеріалу варто зазначити, що поволі держава долає бар'єр сектору тіньової економіки. Насамперед це пов'язано із поглибленням цифрової трансформації державного управління, впровадження інтелектуальних систем моніторингу та інтеграцією сервісів контролю за господарською діяльністю. Поєднання підходів до боротьби з тіньовою економікою та інструментів цифрового впливу сприятиме комплексній протидії тінізації економіки.

Безперечно, реформа податкової системи України є ключовим інструментом боротьби з тіньовою економікою, адже саме через вдосконалення податкового законодавства держави здатна забезпечити прозорість фінансових потоків і підвищення рівня податкової дисципліни. У 2025 році цей процес набуває особливої ваги, оскільки в умовах воєнного стану потреба у стабільних бюджетних надходженнях для фінансування оборонних та соціальних потреб зростає. Впровадження цифрових технологій, електронних сервісів та платформ сприяє спрощенню податкових процедур і мінімізації корупційних ризиків. Водночас, підвищення податкової грамотності населення й формування податкової культури учасників економічних відносин в країні є необхідною умовою сталого розвитку системи оподаткування. Загалом, комплексне реформування податкової політики поєднує фіскальну ефективність та прозорість, сприяючи зменшенню тіньової економіки країни.

6. Висновки

Реформа податкової системи України є важливим чинником, що сприяє зменшенню рівня тіньової економіки та відновленню балансу у податковій сфері держави. Вона забезпечує справедливий розподіл податкового навантаження між усіма учасниками економічних відносин, підвищуючи ефективність роботи державних органів і довіру громадян до системи оподаткування. Комплексні зміни у сфері оподаткування спрямовані на цифровізацію податкового адміністрування, підвищення ефективності контролю та зменшення корупційних ризиків. Використання низки можливостей, визначених у змінах на поточний рік відкриває нові можливості для моніторингу економічного росту, запобігання ухиленню від сплати податків, приховування доходів тощо. Водночас важливою передумовою успішності реформ залишається підвищення рівня податкової культури та правової свідомості громадян.

Подальший розвиток податкової політики в Україні має бути спрямований на спрощення податкових процедур, зменшення бюрократичного навантаження на бізнес та забезпечення справедливих і рівних умов оподаткування для всіх учасників економіки. На основі отриманих результатів планується створення комплексної цифрової моделі податкової системи, яка відповідатиме європейським стандартам, дозволить ефективніше відстежувати фінансові потоки і зменшувати масштаби тіньового сектору. Реалізація таких кроків сприятиме формуванню прозорої, стабільної та конкурентоспроможної економіки, що забезпечить сталий

розвиток країни. Очікується, що податкова реформа стане не лише ефективним інструментом наповнення бюджету, а й стратегічною основою економічного відновлення, сприятиме модернізації фінансової системи та наблизить Україну до повноцінної інтеграції в європейський економічний простір.

References

1. Hryshchuk, H. V., & Chepil, S. O. (2024). *Podatkovi kontrol yak instrument protydii tinovii ekonomitsi v Ukraini* [Tax control as a tool to counteract the shadow economy in Ukraine]. *Naukovi pratsi Mizhreionalnoi akademii upravlinnia personalom*, 2(74), 100–107. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/74-13> (in Ukrainian)
2. Kolomiets, P. V. (2025). *Zabezpechennia podatkovoi bezpeky Ukrainy: pravovi aspekty, ryzyky ta shliakhy neutralizatsii zahroz* [Ensuring Ukraine's tax security: Legal aspects, risks and ways to neutralize threats]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 90(3), 232–237. <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/35-2.pdf> (in Ukrainian)
3. Kucherenko, S. (2025). *Operatsiia "Detinizatsiia" na 1,5 trln hrn: chomu derzhava neefektyvno vykorystovuiuie potentsial borotby z nelehalnymy biznes-skhemamy?* [Operation "De-shadowing" worth 1.5 trillion UAH: Why the state inefficiently uses the potential to combat illegal business schemes?]. <https://lnk.ua/aV7ol7kV1> (in Ukrainian)
4. Naftohazova Asotsiatsiia. (2025, July 3). *Naftohazova Asotsiatsiia predstavyla problematyku rynku palnoho na konferentsii URB z detinizatsii biznesu* [Oil and Gas Association presented the problems of the fuel market at the URB conference on business de-shadowing]. <https://lnk.ua/b4A3L25VQ> (in Ukrainian)
5. *Podatkova zminiuiie pravyla ta posyliuiie kontrol platnykiv podatkov: shcho chekaie na hromadian i biznes u 2025 rotsi* [The tax authority changes rules and strengthens taxpayer control: What awaits citizens and businesses in 2025]. (2025). <https://lnk.ua/y4zjYpw4j> (in Ukrainian)
6. Poliakov, M. Y. (2025). *Podatkova polityka derzhavy u systemi rehuliuвання ekonomichnoho rozvytku* [State tax policy in the system of economic development regulation]. *Problemy ekonomiky*, 1(63), 335–341. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-335-341> (in Ukrainian)
7. Shevchenko, Y. (2025). *Novi podatkovi initsiatyvy: yak reforma zminyt finansovyi landshaft Ukrainy* [New tax initiatives: How the reform will change Ukraine's financial landscape]. <https://fbc.biz.ua/news/ekonomika-uk/novi-podatkovyi-initsiatyvi-yak-reforma-zminyt-finansoviy-landshaft-ukrayini/> (in Ukrainian)
8. Skrypnyk, S. V., & Shepel, I. V. (2023). *Reforma podatkovoi systemy: novi realii sohodennia* [Tax system reform: New realities of today]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-78> (in Ukrainian)
9. Suvorova, S. H., & Kulhanik, O. M. (2023). *Tinova ekonomika v Ukraini: stan ta shliakhy podolannia* [The shadow economy in Ukraine: State and ways to overcome]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 8(8), 168–172. <https://lnk.ua/xNKQPake8> (in Ukrainian)
10. *Tinova ekonomika Ukrainy stanovyit maizhe piatu chastynu VVP krainy – 19,3%* [Ukraine's shadow economy accounts for almost one-fifth of GDP – 19.3%]. (2025). <https://lnk.ua/MNjpw3weE> (in Ukrainian)
11. *Tinova ekonomika: yak otsiniuietsia yii riven v Ukraini ta inshykh krainakh* [Shadow economy: How its level is assessed in Ukraine and other countries]. (2025). <https://lnk.ua/LVbPzm94y> (in Ukrainian)
12. Vykliuk, M. I., & Salamin, A. M. (2025). *Podatkove rehuliuвання v Ukraini: pravovi aspekty* [Tax regulation in Ukraine: Legal aspects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (71). <https://lnk.ua/q462p304j> (in Ukrainian)
13. Vysotska, I. B., Nahirna, O. V., & Papirnyk, S. S. (2025). *Podatkove rehuliuвання yak instrument protydii tinovii ekonomitsi* [Tax regulation as an instrument for counteracting the shadow economy]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, (1), 11–19. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2025-1-2> (in Ukrainian)
14. Zernytska, K. O. (2025). *Tsyfrovizatsiia podatkovoi systemy: vyklyky ta perspektyvy dlia Ukrainy* [Digitalization of the tax system: Challenges and prospects for Ukraine]. In *Transformatsiia menedzhmentu v umovakh hlobalnoi makroekonomichnoi nestabilnosti* [Transformation of management in conditions of global macroeconomic instability] (pp. 57–58). <https://lnk.ua/2V5al3kVM> (in Ukrainian)
15. Zolkover, A. O. (2024). *Stratehii podatkovoi polityky derzhavy dlia borotby z tinovoiu ekonomikoiu* [Strategies of state tax policy to combat the shadow economy]. *Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka*, 7(48), 56–63. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-7-10165> (in Ukrainian)